

УДК 811.163.42'373.611:001.891.3"20"
811.163.42'373.43:616.98"20"

*Milica Mihaljević**

(Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, Hrvatska)

TVORBENA ANALIZA HRVATSKOGA KORONAVIRUSNOG NAZIVLJA (S POSEBNIM OBZIROM NA STOPLJENICE I SRASLICE)**

U radu se polazi od analize hrvatskoga tvorbenog nazivlja s posebnim obzirom na stopljenice i sraslice. Na temelju rezultata projekta *Jena* i rada *Razradba tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika -o-, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima)* (Mihaljević, Ramadanović 2006) predlaže se model tvorbene analize nazivlja upotrijebljen u ovome radu. Prema navedenome modelu analizirane su hrvatske koronavirusne tvorenice. U radu se otvara pitanje razgraničenja posuđivanja i tvorbe te sraslica i prefiksoidnih tvorenicama. Također se otvara pitanje položaja stopljenica u hrvatskome (standardnom) jeziku.

Ključne riječi: koronavirusno nazivlje, prefiksoidne tvorenice, sraslice, stopljenice, tvorba riječi.

1. Uvod

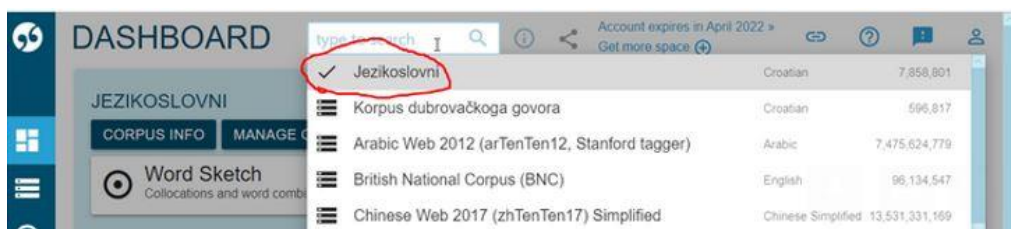
Ovaj je rad potaknut radom na projektu *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena* i na *Pojmovniku koronavirusa*. U sklopu rada na projektu *Jena* radilo se i na prikupljanju, analizi i terminografskoj obradi tvorbenoga nazivlja. U sklopu rada na *Pojmovniku koronavirusa* prikupljalo se koronavirusno nazivlje iz medija i drugih izvora. Stoga analiza u ovome radu započinje kratkim prikazom projekta *Jena*, s posebnim obzirom na tvorbeno nazivlje, posebno stopljenice i sraslice, i kratkim prikazom dosadašnjih proučavanja hrvatskoga koronavirusnog nazivlja, u prvome redu *Pojmovnika koronavirusa*.

* mmihalj@ihjj.hr

** Rad je izrađen u okviru projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*.

2. Metodologija

Pri analizi i razgraničenju tvorbenoga nazivlja, posebno sraslica i stopljenica, sustavno je pregledavan *Jezikoslovni korpus* (Marković, Mihaljević 2020), koji je za potrebe projekta *Jena* izrađen u Sketch Engineu (Kilgarriff i sur. 2004: 105–116; Kilgarriff i sur. 2014: 7–36). Analizirane su u prvome redu konkordancije (1. slika) i skice riječi (2. slika).

1. slika: Konkordancija leme *stopljenica*

☐	Filologija 70...	ica. </s><s> lako je najčešći oblik u literaturi upravo zadržavanje izvornih	anglizama	flashover ili backdraft, općenito je pravilo da se sudice i posudnice u hrvi
☐	Filologija 70...	dobno i najprošireniji. </s><s> Pa ipak, i flashover i backdraft kao izvorni	anglizmi	pripadaju fonološkom, sintaktičkom i morfološkom sustavu engleskog jezi
☐	Filologija 70...	rvatski su nazivi za navedene pojmove tek u nastanku. </s><s> Uporaba	anglizama	poput naziva flashover ili backdraft u strukovnom nazivlju eliminira prijevo
☐	FLUMINENSIA 14...	m razvojem, a s tim u vezi i s leksičkim posuđivanjem. </s><s> Danas su	anglizmi	, upravo amerikanizmi, zauzeli mjesto koje su svojedobno imali germanizi
☐	FLUMINENSIA 14...	nzivne internacionalizacije jezika nastavila se u drugome smjeru - prodor	anglizama	(amerikanizama), lako zakonskim odredbama zajamčena ravnopravnost i
☐	FLUMINENSIA 14...	jednakovrijednicima. </s><s> Ponuđena su konkretna rješenja za mnoge	anglizme	s nejednakim izgledom da ih govorna zajednica prihvati. </s><s> M. Sam
☐	FLUMINENSIA 14...	osi njihov iscrpan pregled. </s><s> Istodobno su pod puristički udar došli	anglizmi	kao suvremena globalna pojava. </s><s> Autor je u članku potaknuo još i
☐	FLUMINENSIA 17...	ju značajkama razgovornosti: kolokvijalizma, antigramatičkim oblicima,	anglizmima	Idj. </s><s> S obzirom na mlađu dob populacije koja ovim putem komuni
☐	FLUMINENSIA 17...	raščućega broja neprilagođenih engleskih riječi i tek dijelom prilagođenih	anglizama	računalno je nazivlje standardološki problem hrvatskoga jezika. </s><s>
☐	FLUMINENSIA 17...	osnik" (str. 290-291). </s><s> Autorica zaključno upozorava na problem	anglizama	i neprilagođenih engleskih riječi u publicističkome funkcionalnom stilu koji
☐	FLUMINENSIA 18...	stički" stili pridonosi prihvatanju leksičkih inovacija. </s><s> Ključne riječi:	anglizmi	, ekonomsko nazivlje, jezična norma, hrvatski jezik, engleski jezik 1. </s>
☐	FLUMINENSIA 18...	engleskog izraza black economy, koji je poslužio kao model za stvaranje	anglizama	u europskim jezicima) i novome kontekstu te ih obogaćuje novim nijansar
☐	FLUMINENSIA 18...	arskome smislu te sveprisutnosti medija, koji su najveći izvor importiranih	anglizama	, engleski jezik poprimio razmjere globalnoga jezika. </s><s> Uvjeti koj
☐	FLUMINENSIA 18...	ijem se tu stvara većina naziva iz područja ekonomije koji su izvorom za	anglizme	u drugim jezicima. </s><s> Tako K. Sorensen (1988: 31-32) govori o razd
☐	FLUMINENSIA 18...	čina leksičkoga zadovoljavanja za pojmovne inovacije, dovodi do prijeva	anglizama	koji uzrokuju stanovite promjene na leksičkome i semantičkome planu hr

2. slika: Skice riječi za lemu *stopljenica*

Analiza pokazuje 48 potvrda naziva *stopljenica* u *Jezikoslovnomu korpusu*. Iz toga je vidljivo da se hrvatski jezikoslovci bave problemom stopljenica u hrvatskome jeziku. Skice riječi pokazuju da se riječ *stopljenica* povezuje s *humorom*, *raznolikošću*, govori se i o *terminologiziranim* i *autorskim* stopljenicama.

Koronavirusno nazivlje analizirano je u prvome redu s pomoću primjera iz *Glosara koronavirusa*, ali su analizirani i drugi primjeri prikupljeni iz medija, s interneta, iz Korona-korpusa (koji su Ana Ostroški Anić i Kristina Štrkalj Despot¹ izradile u Sketch Engineu) i radova posvećenih koronavirusnome nazivlju.

¹ Više o *Korona-korpusu* vidi u Štrkalj Despot i Ostroški Anić (2021).

3. Projekt Jena

Pokretanje projekta *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje – Jena*, koji je financirala Hrvatska zaklada za znanost, potaknuto je ovim činjenicama:

1. Hrvatsko jezikoslovno nazivlje neujednačeno je i nesustavno.
2. Hrvatski jezik važan je predmet u osnovnim i srednjim školama te je jedan od triju obvezatnih predmeta na državnoj maturi.
3. Jezikoslovno nazivlje djelomično pripada i općemu jeziku te drugim srodnim strukama, npr. komunikologiji, defektologiji, antropologiji, psihologiji, knjižničarstvu.
4. Do pokretanja projekta nije postojala terminološka baza hrvatskoga jezikoslovnog nazivlja ni specijalizirani računalni korpus jezikoslovnih tekstova.

Zbog svega navedenog projektom su prijavom predviđeni ovi ciljevi:

1. unijeti u bazu *Struna* najmanje 1500 naziva s istoznačnicama, definicijama i istovrijednicama na četirima svjetskim jezicima: engleskome, njemačkome, francuskome i ruskome²
2. izraditi priručni kontrolni korpus računalno dostupnih i pretraživih izvora koji će biti temelj i za daljnja proučavanja jezikoslovnoga nazivlja
3. izraditi mrežne stranice projekta na kojima će se nalaziti i radovi o jezikoslovnome nazivlju članova projekta i njihovih suradnika
4. izraditi e-monografiju o jezikoslovnome nazivlju.

U prvome projektom razdoblju (do 23. prosinca 2020., tj. do kraja Zakladina projekta) postignuti su svi zacrtani ciljevi.

1. u bazu je uneseno oko 2000 naziva (do dana završetka ovoga rada 2676 naziva)
2. izrađen je priručni korpus računalno dostupnih i pretraživih izvora koji se nalazi u *Sketch Engineu* (www.sketchengine.eu) i dostupan je svim članovima projekta te na zahtjev i svim članovima akademske zajednice koji imaju pristup *Sketch Engineu*.
3. izrađene su mrežne stranice projekta. Mrežne stranice projekta dostupne su na adresi <http://ihjj.hr/jena> (3. slika). Više o sadržaju mrežnih stranica projekta vidi u Mihaljević 2020.

² Nekim su nazivima naknadno pridružene i istovrijednice na češkome i švedskome jeziku.

anglizam

definicija: riječ ili koji drugi element engleskoga podrijetla posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu

radna definicija: riječ ili koji drugi element engleskoga podrijetla posuđen u koji drugi jezik i prilagođen njegovu jezičnomu sustavu

projekt: jezikoslovlje

potpodručje: leksikologija

nepreporučeni naziv: anglicizam

	istovrijednica - engleski: Anglicism
	istovrijednica - njemački: Anglizismus
	istovrijednica - francuski: anglicisme
	istovrijednica - ruski: англицизм
	istovrijednica - švedski: anglicism

jezična odrednica: imenica

broj: jednina

rod: muški

poveznica: bolje.hr

napomena: U jezikoslovnoj literaturi još se uvijek katkad pojavljuje naziv *anglicizam*. Razlog za uporabu naziva *anglicizam* je to što on odgovara nazivima u ostalim svjetskim jezicima (engleskome, francuskome, njemačkome, talijanskome itd.). U hrvatskome standardnom jeziku treba dati prednost nazivu *anglizam* iz ovih razloga: 1. Njegovim prihvaćanjem dobiva se središnji terminološki sustav: *anglist*, a ne **anglicist*, *anglistika*, a ne **anglicistika* itd. Ni oni koji upotrebljavaju naziv *anglicizam* ne upotrebljavaju ostale članove njegove tvorbene porodice. 2. Naziv *anglizam* usklađen je s većinom ostalih naziva koji označuju jezičnu jedinicu preuzetu iz jednoga jezika u drugi (*germanizam*, *talijanizam*, *latinizam*, *hispanizam* itd.). Više vidi u Mihaljević, Milica. 1994. Anglizam ili anglicizam? *Jezik* 41/4. 114-116. Pretjeran unos jezično neprilagođenih anglizama u hrvatski jezik velik je problem za jezičnu kulturu. Na stranici *Bolje je hrvatski* (bolje.hr) daju se prijedlozi zamjena za neprihvatljive anglizme u hrvatskome standardnom jeziku, npr. *printer* > *pisač*, *puzle/puzzle* > *slagalica*, *softver/software* > *programaska podrška*. Na portalu *Hrvatski u igri* nalazi se pamtljica za uvježbavanje hrvatskih zamjena za anglizme <http://hrvatski.hr/igra/3/>.

Brzi pregled naziva ✕

3. slika: Mrežne stranice projekta *Jena*

4. napisana je mrežna monografija dostupna na stranicama projekta (Mihaljević, Hudeček, Jozić 2020.).

Od 1. siječnja 2021. projekt *Jena* nastavljen je kao interni projekt Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

3.1. Tvorbeni načini i tvorenice – nazivlje i razgraničenja

U *Jeni* je obrađeno 67 naziva obilježenih s oznakom potpodručja *tvorba riječi* u bazi *Struna*. Potpun popis naziva naveden je abecednim redom: *afiks*, *afiksoid*, *elativ*, *infiks*, *izvedenica*, *izvođenje*, *kratica*, *mocija*, *mocijska imenica*, *mocijska izvedenica*, *mocijska tvorba*, *mocijski morfem*, *mocijski odnos*, *mocijski par*, *mocijski parnjak*, *mocijski sufiks*, *mocijski suodnos alofona*, *moviranje*, *neobilježeni član*, *netvorbna riječ*, *netvorenica*, *nulti sufiks*, *obilježeni član*, *osnovna riječ*, *otpridjevni prilog*, *okrata*, *polusloženica*, *prefiks*, *prefiksacija*, *prefiksacijsko-sufiksacijska tvorba*, *prefiksacijska izvedenica*, *prefiksacijsko-sufiksacijska izvedenica*, *prefiksoid*, *preobrazba*, *slaganje*, *složenica*, *složeno-sufiksacijska tvorba*, *spojnik*, *sraslica*, *srastanje*, *stapanje*, *stopljenica*, *stvaranje muškoga mocijskog parnjaka*, *stvaranje ženskoga mocijskog parnjaka*, *sufiks*,

sufiksacija, sufiksacijska izvedenica, sufiksoid, tvorba pokrata, tvorba polysloženica, tvorba riječi, tvorbena jedinica, tvorbena osnova, tvorbena porodica, tvorbena sastavnica, tvorbeni mocijski odnos, tvorbeni mocijski par, tvorbeni mocijski parnjak, tvorbeni morfem, tvorbeni način, tvorenica, umanjenica, uvećanica, vezana osnova, višečlan, ženski mocijski parnjak. Za potrebe ovoga rada analizirani su nazivi koji se odnose na tvorbene načine i tvorenice. Ti su naziv uspoređeni s nazivljem u radu (Mihaljević, Ramadanović 2006) te se predlaže razradba tvorbenih načina i tvorenica prikazana u 1. tablici.

1. tablica: Nazivlje tvorbenih načina i tvorenica

tvorbeni način	definicija	tvorenica
sufiksacija	tvorbeni način kojim se iza osnove jedne riječi dodaje sufiks	sufiksna tvorenica
prefiksacija	tvorbeni način kojim se ispred jedne riječi dodaje prefiks	prefiksna tvorenica
prefiksacijsko-sufiksacijska tvorba	tvorbeni način kojim se tvorbenoj osnovi jedne riječi istodobno dodaju prefiks i sufiks	prefiksacijsko-sufiksacijska tvorenica
slaganje	tvorbeni način u kojemu istodobno sudjeluju tri sastavnice od kojih je prva osnova, druga spojnik <i>-o-</i> , a treća samostalna riječ	složenica
složeno-sufiksacijska - tvorba	tvorbeni način u kojemu istodobno sudjeluju dva tvorbena načina, slaganje i sufiksacija	složeno-sufiksacijska tvorenica
srastanje	tvorbeni način u kojemu istodobno sudjeluju dvije sastavnice, od kojih prva može biti ili osnova ili riječ, a druga je uvijek riječ Napomena: Između sastavnih dijelova sraslice nikada ne dolazi spojnik <i>-o-</i> .	sraslica

Новоречје 6

srašteno-sufiksacijska - tvorba	tvorbени начин u kojemu istodobno sudjeluju dva tvorbena načina, srastanje i sufiksacija.	srašteno-sufiksacijska - tvorenica
unutarnja tvorba	tvorbени начин kojim pri promjeni u samoj riječi (ili naglasak ili fonem osnove, ili i jedno i drugo) nastaje nova riječ	unutarnja tvorenica
tvorba polusloženica	tvorbени начин u kojemu sudjeluju dvije ili više riječi od kojih svaka ima svoj vlastiti naglasak, a prva se riječ ne sklanja Napomena: Polusloženice se uvijek pišu sa spojnicim između sastavnih dijelova.	polusloženica
tvorba pokrata	tvorbени начин u kojemu kraćenjem jedne riječi ili višerječne sveze nastaje nova riječ	pokrata
preobrazba	tvorbени начин u kojemu nova riječ nastaje prijelazom jedne riječi iz jedne vrste riječi u drugu vrstu riječi	preobrazna tvorenica (preobraženica)
prefiksoidna tvorba (prefiksoidizacija)	tvorbени начин kojim se ispred jedne riječi dodaje prefiksoid	prefiksoidna tvorenica
sufiksoidna tvorbena	tvorbени начин kojim se ispred jedne riječi dodaje sufiksoid	sufiksoidna tvorenica
prefiksoidno-sufiksoidna tvorba	tvorbени начин u kojemu istodobno sudjeluju dva tvorbena načina, prefiksoidna i sufiksoidna tvorba	prefiksoidno-sufiksoidna tvorenica

stapanje	tvorbeni način u kojemu nova riječ nastaje izrezivanjem i združivanjem dijelova riječi	stopljenica
----------	--	-------------

U 1. je tablici nazivlje usustavljeno, pa su pridjevi *sufiksalni* i *prefiksalni*, koji prevladavaju u hrvatskoj tvorbenoj literaturi (prema *Jezikoslovnome korpusu*), zamijenjeni nazivima *sufiksacijski* i *prefiksacijski* kako bi pridjev bio sustavno tvoren sufiksacijom od imenice *sufiks* i *prefiks*.

3.1.2 Stapanje, stopljenice, srastanje i sraslice

U 2. tablici prikazani su rječnički članci naziva *stapanje*, *stopljenica*, *srastanje* i *sraslica* u *Jeni*.

2. tablica: Obrada naziva *stapanje*, *stopljenica*, *srastanje*, *sraslica* u *Jeni*

tvorbeni način	tvorenica
<p>stapanje</p> <p>definicija: tvorbeni način u kojemu nova riječ nastaje izrezivanjem i združivanjem dijelova riječi potpodručje: tvorba riječi jezična odrednica: imenica rod: srednji broj: jednina istovrijednica – engleski: blending istovrijednica – njemački: Verschmelzung</p>	<p>stopljenica</p> <p>definicija: riječ tvorena izrezivanjem i združivanjem dijelova riječi potpodručje: tvorba riječi dopušteni naziv: križalica nepreporučeni naziv: blenda jezična odrednica: imenica rod: ženski broj: jednina istovrijednica – engleski: blend; portmanteau istovrijednica – njemački: Verschmelzung istovrijednica – francuski: mot-valise istovrijednica – ruski: бленд; сращение napomena: Naziv <i>križalica</i> nalazi se u terminološkoj normi nrHRN ISO 1087-1 pod brojem 3.4.13. Zbog bolje prihvaćenosti u jezikoslovnoj literaturi danas se preporučuje naziv <i>stopljenica</i>.</p>

<p>srastanje</p> <p>definicija: tvorbeni način u kojemu sudjeluju dvije sastavnice od kojih prva može biti ili osnova ili riječ, a druga je uvijek riječ i između sastavnica nikad ne dolazi spojnik <i>-o-</i></p> <p>područje: jezikoslovlje</p> <p>potpodručje: tvorba riječi</p> <p>grana: 6.03.02 - kroatistika</p> <p>suprotnica:</p> <p>jezična odrednica: imenica</p> <p>rod: srednji</p> <p>broj: jednina</p> <p>istovrijednica – engleski: blending</p> <p>istovrijednica – njemački: fugenlose Komposition</p> <p>istovrijednica – francuski: composition lexicale sans aucun signe matériel</p> <p>istovrijednica – ruski: сращение</p>	<p>sraslica</p> <p>definicija: riječ nastala srastanjem</p> <p>potpodručje: tvorba riječi</p> <p>suprotnica:</p> <p>jezična odrednica: imenica</p> <p>rod: ženski</p> <p>broj: jednina</p> <p>istovrijednica – engleski: compound</p> <p>istovrijednica – njemački: Verschmelzung</p> <p>istovrijednica – francuski: composé lexical unifié</p> <p>napomena: U engleskome se ne razlikuju nazivi <i>složenica</i> i <i>sraslica</i> te i jednome i drugome odgovara prijevod <i>compound</i>. Naziv <i>sraslica</i> katkad se prevodi kao <i>blend</i>, ali <i>bled</i> odgovara hrvatskomu nazivu <i>stopljenica</i>.</p>
--	---

Iz 2. tablice vidimo da se nazivi *stapanje* i *stopljenica* na hrvatski dosljedno prevode kao *blending* i *blend*, ali da se uporaba koleba kod naziva *srastanje* i *sraslica*. Problem je u tome što su engleski i hrvatski sustav često nekompatibilni te je razlika koja u hrvatskome postoji između *sraslice* i *složenice* neprimjenjiva na engleski.

Na stranicama <https://stilistika.org/hrvatski-rjecnik-stopljenica> objavljen je *Hrvatski rječnik stopljenica* Ivana Markovića, Ivane Klindić i Ive Borković, ali taj rječnik ne uključuje koronavirusno nazivlje. Analizom stopljenica koje se u tome rječniku nalaze, vidi se da je uglavnom riječ o okazionalizmima, imenima i humorističnoj uporabi u medijskome diskursu, npr. *abdićirati* (prema *Abdić* i *abdicirati*), *abolicajac* (*abolicija* i *policajac*), *Aboričanin* (*aboridžin* i *Boričanin* 'stanovnici Borika'), *Abrakebabra* (*abrakadabra* i *kebab*, ime kebabdžinice)³.

³ Navedeno je samo nekoliko primjera koji počinju s *ab-*.

4. Proučavanje hrvatskoga koronavirusnog nazivlja

Od početka pandemije prouzročene koronavirusom hrvatski su jezikoslovci počeli s različitih aspekata (od analize metafora u kognitivnolingvističkom kontekstu do standardološke, leksikografska i terminografske analize) proučavati koronavirusno nazivlje. Održan je velik broj tematskih skupova⁴ i referata te je objavljen ili je u tisku⁵ velik broj radova, a pokrenuti su neki specijalizirani projekti⁶. U lipnju 2020. objavljen je tematski broj časopisa *Hrvatski jezik* posvećen koronavirusnome nazivlju i e-nastavni tijekom pandemije bolesti COVID-19. Ana Ostroški Anić i Kristina Štrkalj Despot (2020) izradile su *Korpus korone* koji je na zahtjev dostupan u Sketch Engineu. Ana Mikić Čolić (2021) u knjizi *Neologizmi u hrvatskome jeziku* u poglavlju *Od koronizacije do infodemije* posvećenom neologizmima koji su nastali tijekom pandemije koronavirusne bolesti donosi i tvorbenu analizu koronavirusnih neologizama, a posebno se osvrće i na stopljenice. U intervjuu objavljenome u *Hrvatskome jeziku* (Blagus Bartolec 2021.) Mikić Čolić ističe: „Analiza pandemijskoga leksika pokazala je da većina novih riječi nastaje formalnom tvorbom, i to sufiksacijom (*koronaš, koronašica, koronizacija, karantenzacija, koronizirati...*) ili jednim relativno novim tvorbenim načinom koji smo preuzeli iz engleskoga, a koji nazivamo *blending* ili, u hrvatskome, stapanje. Riječ je o tvorbenome načinu koji podrazumijeva tvorbu nove riječi od dijelova dviju postojećih riječi i to najčešće prvoga dijela prve riječi i drugoga dijela druge riječi. Tako smo dobili, naprimjer, riječ *bankomat* (**banka** + **automat**). Taj je način tvorbe novih riječi u engleskome vrlo popularan, a i kod nas se u novije vrijeme pojavljuje sve više riječi koje su nastale na taj način. Doduše, ograničene su uglavnom na marketinški jezik, ali s druge strane, tu su i ne možemo ih zanemariti (*aromagija, sprinternet, bagatele2, štrumfastično, fleksigurnost, wellnesstinovo...*). Tijekom pandemije nastalo je mnogo takvih riječi: *capakistan, covidiot, dnovinarski, McGužva, morona* (virus), *Zoomor, Plenkorona, Plenkovid, Novax Đokovid, Toni Cjepinski...*

⁴ Npr. *From Dante to the present day: disease outbreaks, epidemics and pandemics in language, literature and*

culture, Split 23. – 24. 9. 2021., *Globalex Workshop on Lexicography and Neology – Focus on Coronavirus-related Neologisms*, 31. 8. 2021.

⁵ Npr. Mihaljević, Hudeček, Lewis.

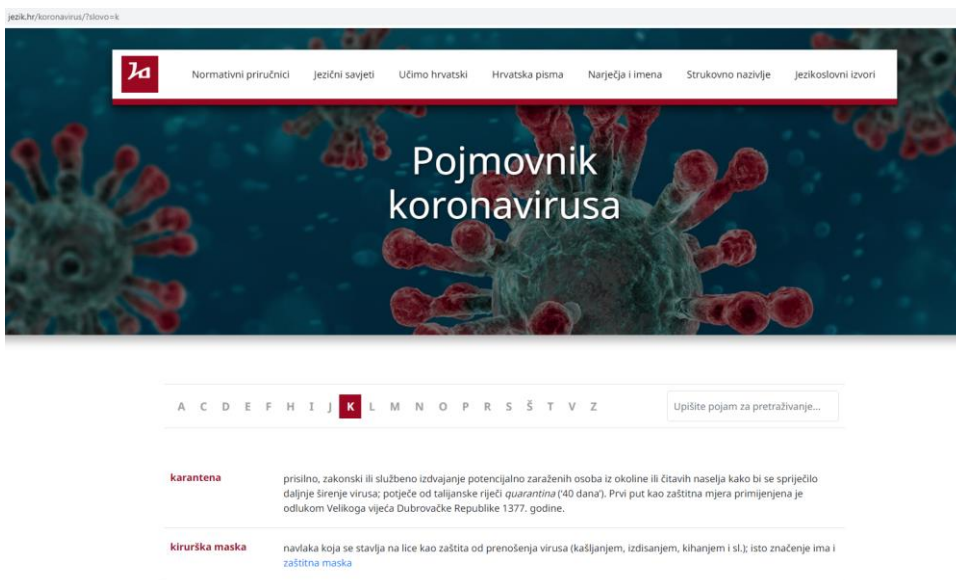
⁶ Mihaela Matešić i Slobodan Beliga o jednome su projektu i koronavirusnome korpusu govorili na nizu znanstvenih skupova (npr. *Analiza stavova u društvenim medijima u istraživanju krizne komunikacije u doba pandemije*, Rijeka, 5. simpozij SCIMETH, - <https://cji.uniri.hr/scimeth-2021/>; *Istraživanje krizne komunikacije u digitalnom okruženju u doba pandemije*, Osijek, HDPL, <http://www.hdpl.hdpi.hr>. Mateja Šporčić, Stjepan Lacković i - Marina Baralić u izlaganju *Big data resursi u istraživanju metafora*, Osijek, HDPL, - <http://www.hdpl.hdpi.hr> govorili su o radu na drugome koronavirusnom korpusu. Međutim, ti korpusi u vrijeme pisanja ovoga rada još nisu bili javno dostupni.

Riječ je, naravno, o ludičkim tvorbama, jezičnim igrama koje imaju ograničen rok trajanja.”

Dakle, autorica ističe tvorbu kao način postanka velikoga broja koronavirusnih naziva, a posebno govori o stopljenicama. Navedeno poglavlje i intervjui bili su i poticaj za analizu provedenu u ovome radu i posebno za analizu stopljenica u hrvatskome koronavirusnom nazivlju.

4.1. Pojmovnik koronavirusa

Već je u ožujku 2020. objavljen *Pojmovnik koronavirusa* (<https://jezik.hr/koronavirus/>). Taj je pojmovnik (4. slika) poslužio kao korpus za tvorbenu analizu provedenu u ovome radu.

4. slika: Pojmovnik koronavirusa

4.2. Postanak hrvatskoga koronavirusnog nazivlja

Analizom *Pojmovnika koronavirusa* i ostalih izvora možemo zaključiti da hrvatsko koronavirusno nazivlje nastaje na načine prikazane u 4. tablici:

4. tablica. Načini postanka koronavirusnoga nazivlja

način postanka	primjer
preuzimanje stranoga naziva	COVID-19, <i>drive-in</i> , <i>fake news</i>
hrvatska tvorba	bezCOVID, kovidaš, protukorona
terminologizacija	pobrisati ('uzeti bris'), zatvaranje, fizička udaljenost, balon, val
reterminologizacija	izravnati krivulju
višerječni nazivi	kirurška maska, drugi/treći/četvrti val, kolektivni imunitet, COVID potvrda, COVID dodatak, društvena udaljenost, kolektivni imunitet, prirodni imunitet, <i>drive-in</i> dijagnostika, pandemijski/epidemijski zamor

Iz korpusa možemo izdvojiti tvorbene načine prikazane u 5. tablici.

5. tablica: Tvorenice u koronavirusnome nazivlju

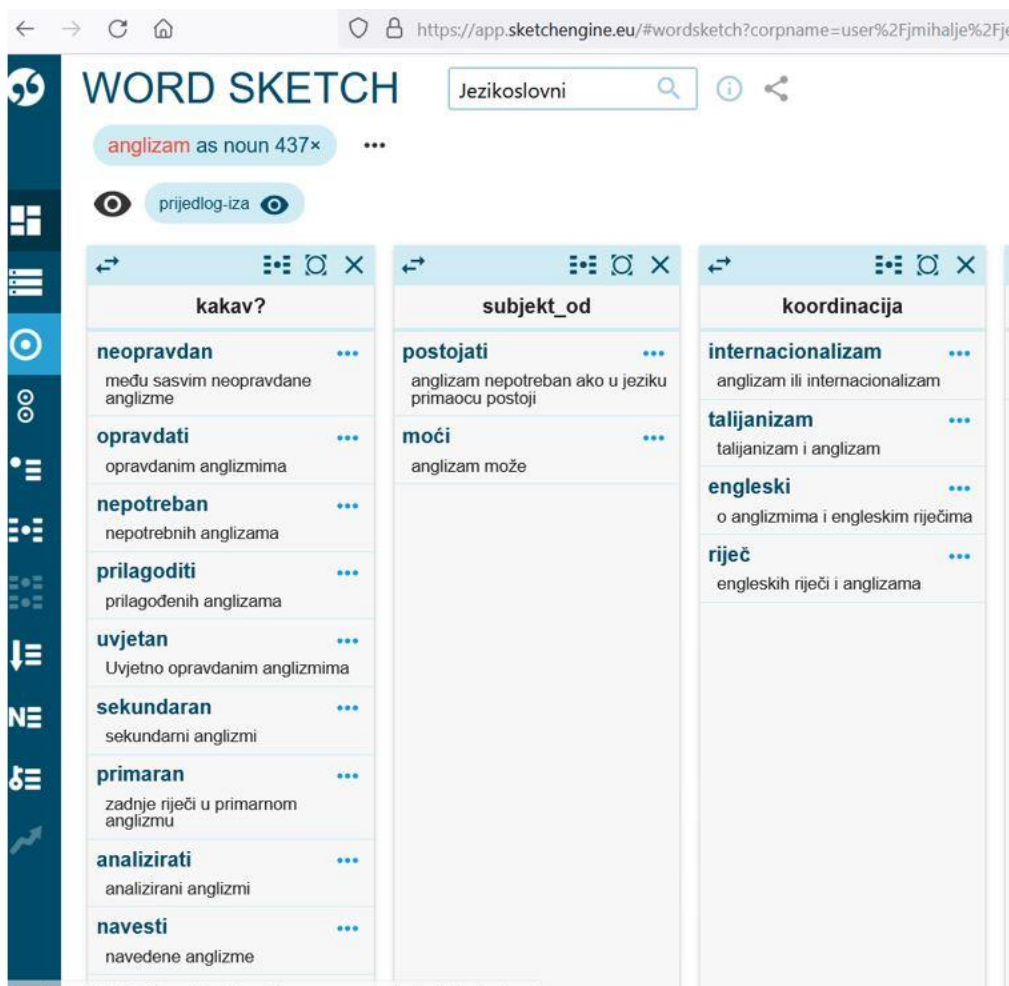
tvorbena načina	primjer
sufiksacijske tvorenice	antivakserica, antimaskerica, cjepiša, koronaš, kovidaš, koronašica, kovidašica
prefiksacijske tvorenice	protupandemijski, protuepidemijski
prefiksoidne tvorenice	koronaambulanta, koronabolnica, koronapravila, koronapraznici, koronazima
polusloženice	delta-virus, delta-soj, delta-varijanta, covid-putovnica (uz pravilno COVID putovnica)
stopljenice	Zoomor, Cjepinski
složenica	kašljoram, kašljošmrc, prvozaraženi, samoizolacija

Pri tvorbenoj analizi nameću se dva pitanja:

1. razlikovanje posuđivanja od hrvatske tvorbe
2. razlikovanje prefiksoidnih tvorenica s elementom *korona-* i *kovid-/covid-* od sraslica

Da bismo odgovorili na prvo pitanje može se krenuti od riječi *kovidiot*. Tvorba te riječi prozirna je u hrvatskome jeziku i jasno se razlikuju elementi *kovid* i *idiot*. Međutim, usporedimo li tu riječ s njezinim istovrijednicama u drugim jezicima, može se zaključiti da je riječ o posuđenici iz engleskoga koja je

ušla u mnoge jezike. Na 5. slici prikazana je obrada riječi *kovidiot* u hrvatsko-me, *Covidiot* u njemačkome i *covidioot* u nizozemskome rječniku.

5. slika: Riječi *kovidiot*, *Covidiot* i *covidioot* hrvatskome, nizozemskome i njemačkome rječniku koronavirusa

Daljnjom analizom možemo zaključiti da su i mnoge druge riječi povezane s koronavirusom zapravo posuđene (i katkad prilagođene) engleske stopljenice. U 5. su tablici u dva stupca razvrstane engleske stopljenice koje su u hrvatsko-me posuđenice i hrvatske stopljenice.

6. tablica: Hrvatske stopljenice i engleske stopljenice posuđene u hrvatski

hrvatske stopljenice	engleske stopljenice posuđene u hrvatski
Capakistan	covidiot
koronični	morona
Toni Cjepinski	plandemija
Novax Đokovid	pingdemija
Plenkorona/Plenkovid	infodemija
Zoomor	pandemija
Đani Cjepaničev	stagflacija
	koronijalci
	<i>twindemija</i>

Provedena analiza pokazuje da su hrvatske stopljenice najčešće imena nastala kao igra riječima, a koronavirusni nazivi nastali stapanjem, uglavnom su u tome obliku u hrvatski posuđeni iz engleskoga.

Ova analiza otvara pitanje stapanja kao hrvatskoga tvorbenog načinja. Analizirani primjeri ukazuju na to da su stopljenice u hrvatskome još uvijek uglavnom ograničene na individualne igre riječima, imena, humoristični stil ili marketinški diskurs. U hrvatskome postoje tek rijetki pokušaji da se stapanje upotrijebi kao tvorbeni način za stvaranje novih naziva, npr. naziv *protrošač* (proizvođač i potrošač) pokušaj je stvaranja istovrijednice za engleski *prosumer* (producer + consumer). Ipak, u hrvatskome nazivlju prihvatljiviji je naziv koji nije nastao stapanjem *aktivni potrošač*⁷.

Da bismo odgovorili na drugo pitanje, treba analizirati što su elementi *kovid-* i *korona-* u hrvatskome.

Primjeri naziva s elementom *korona-* iz *Glosara koronavirusa* prikazani su na 6. slici.

⁷ Primjer sam dobila od studenata Fakulteta elektrotehnike i računarstva u sklopu kolegija Hrvatski jezik u inženjerskoj praksi.

koronahumor	humor povezan s koronavirusom
koronakriminalac	osoba koja se u doba epidemije koronavirusa služi kriminalnim radnjama za pribavljanje materijalne koristi (prevare preko interneta, lažno predstavljanje kao medicinsko osoblje ili volonteri itd.)
koronakriza	gospodarska kriza do koje dolazi zbog prestanka rada mnogih tvrtka u vrijeme epidemije koronavirusa; negativan utjecaj na gospodarstvo prouzročen epidemijom koronavirusa
koronaludilo	masovno ludilo izazvano koronavirusnom bolešću
koronamanija	opsjednutost koronavirusom
koronamem	mem nastao tijekom epidemije koronavirusa
koronamjere	niz postupaka u gospodarstvu kojima se nastoje ublažiti gubitci prouzročeni pandemijom koronavirusa; mjere koje se poduzimaju u cilju suzbijanja koronavirusa
koronaobveznice	obveznice koje se izdaju u vrijeme epidemije koronavirusa
koronaožujak	ožujak 2020.
koronaparty	nedopušteno druženje tijekom epidemije koronavirusa
koronaprofiter	čovjek koji nastoji profitirati zbog krize prouzročene epidemijom koronavirusa
koronapravila	pravila kojih se valja pridržavati tijekom epidemije koronavirusa

6. slika. Prefiksoidne složenice s elementom *korona-* u *Glosaru koronavirusa*

U gornjemu je primjeru samo riječ *koronaparty* posuđenica iz engleskoga, dok su druge riječi nastale tvorbom od hrvatskih elemenata.

Zanimljivo je primijetiti da je samo manji broj tvorbenih načina zastupljen u tvorbi hrvatskoga koronavirusnoga nazivlja, npr. nema ni jedna potvrđena hrvatska pokrata (u *Pojmovniku koronavirusa* potvrđena je pokrata *HZZJZ* – Hrvatski zavod za javno zdravstvo, ali to je pokrata koja je već dugo u uporabi, ali se s pojavom koronavirusne bolesti počela još češće upotrebljavati) ni sraslica (ako prihvatimo da npr. *koronabolnica* nije sraslica nego prefiksoidna tvorenica) iako je inače riječ o čestim tvorbenim načinima.

5. Zaključak

Provedena analiza tvorbenih načina hrvatskoga koronavirusnog nazivlja otvara ova pitanja:

1. koje su granice posuđivanja i tvorbe i je li svaka tvorbeno prozirna posuđenica ujedno i tvorenica u jeziku primaocu
2. gdje su granice prefiksoidnih složenica i sraslica
3. je li srastanje hrvatski tvorbeni način.

U radu se nude ovi odgovori:

1. tvorbeno prozirna posuđenica u jeziku primaocu nije tvorenica (tu se postavlja i pitanje tvorbeno prozirnosti jer ona nije ista za sve govornike)
2. prefiksoidne složenice posebna su kategorija i ne treba ih miješati sa složenicama i sraslicama
3. pod utjecajem engleskoga jezika sraslice se sve češće pojavljuju u hrvatskome jeziku, međutim one su najčešće okazionalizmi s elementima humora; usto se često pojavljuju u imenima.

Navedeni odgovori samo su poticaj za razmišljanje o postavljenim pitanjima te će se o ovoj temi sigurno još mnogo pisati.

LITERATURA

- BLAGUS BARTOLEC, Goranka 2022. Česta u jeziku novina jest. *Hrvatski jezik* 9/1, 35–38. [<https://hrcak.srce.hr/274599>] pristupljeno 14.06.2022.
- Coronawoordenboek*. [<https://www.taalbank.nl/2020/03/14/coronawoordenboek/>] pristupljeno 14.06.2022.
- Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. [<http://jena.jezik.hr/>] pristupljeno 24.11.2021.
- KILGARRIFF, Adam i sur. 2014. The Sketch Engine: ten years on. *Lexicography* 1/1, 7–36. [doi:10.1007/s40607-014-0009-9] pristupljeno 24.11.2021.
- KILGARRIFF, Adam; Pavel RYCHLÝ, Pavel SMRZ, David TUGWELL 2004. The Sketch Engine. *Proceedings of the 11th EURALEX International Congress*. Lorient: Universite de Bretagne – sud. 105–116
- MARKOVIĆ, Ivan, Ivana KLINDIĆ, Ivo BORKOVIĆ *Hrvatski rječnik stopljenica* [<https://stilistika.org/hrvatski-rjecnik-stopljenica>] pristupljeno 14.06.2022.
- MARKOVIĆ, Mario, Josip MIHALJEVIĆ 2020. Korpus *Jene* – Jednojezični terminološki korpus. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Milica Mihaljević, Lana Hudeček, Željko Jozić. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. [<http://ihjj.hr/je-na/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>.] pristupljeno 14.06.2022.
- MIHALJEVIĆ, Josip 2020. Programska rješenja u projektu *Jena*. *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Ur. Milica Mihaljević, Lana Hudeček, Željko Jozić. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. [<http://ihjj.hr/je-na/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>.] pristupljeno 14.06.2022.
- MIHALJEVIĆ, Milica, Lana HUDEČEK, Kristian LEWIS, Corona-related neologisms – a challenge for Croatian standardology and lexicography, *Lexicographica, Series Maior* (u recenzentskom postupku).
- MIHALJEVIĆ, Milica, Lana HUDEČEK, Željko JOZIĆ (ur.) 2020: *Hrvatsko jezikoslovno nazivlje*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. [<http://ihjj.hr/je-na/wp-content/uploads/2021/01/Monografija-1.pdf>] pristupljeno 14.06.2022.

- MIKIĆ ČOLIĆ, Ana 2021. *Neologizmi u hrvatskome jeziku*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku,
- Neuer Wortschatz rund um die Coronapandemie*. [<https://www.ovid.de/docs/neo/listen/corona.jsp#>] pristupljeno 14.06.2022.
- Pojmovnik koronavirusa* [<https://jezik.hr/koronavirus>] pristupljeno 24.11.2021.
- MIHALJEVIĆ, Milica, Ermina RAMADANOVIĆ 2006. Razradba tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika -o-, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima). *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*. 32. 193–211.
- ŠTRKALJ Despot, Kristina, Ana OSTROŠKI ANIĆ 2021. A War on War Metaphor: Meta-phorical Framings in Croatian Discourse on Covid-19. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 47/1, 173–208. [<https://doi.org/10.31-724/rihjj.47.1.6.>] pristupljeno 14.06.2022.

Milica Mihaljević

WORD-FORMATION ANALYSIS OF CROATIAN KORONAVIRUS-RELATED TERMINOLOGY (FOCUSING ON BLENDS AND COMPOUNDS)

Summary

The paper analyses Croatian word-formation terminology in the database *Croatian linguistic terminology – Jena*. Coronavirus-related terms from the *Glossary of Coronavirus* are classified according to word-formation criteria. Croatian blends are differentiated from English blends which are loanwords in Croatian (e.g. Croatian *kovidiot*, English *covidiot*). Croatian compounds with the element *korona-* are discussed. The position of blends in standard Croatian is also discussed.